

Osteoporoza

(skrypt z najważniejszymi informacjami dla studentów nieobecnych na wykładzie)

1. Osteoporoza jest chorobą metaboliczną kości, charakteryzująca się zmniejszoną mineralną gęstością kości, upośledzoną mikroarchitekturą tkanki kostnej, a w konsekwencji zwiększoną jej łamliwość i podatnością na złamania.
2. Osteopenia jest to stan, w którym gęstość mineralna kości jest niższa niż normalnie. Charakteryzuje się zmniejszaniem masy tkanki kostnej przy zachowaniu do zdolności do właściwej mineralizacji, czyli odkładaniu się w kościach fosforanów wapnia.

Budowa anatomiczna kości:

Kość jest żywą tkanką, która ulega przeciwnym procesom przebudowy (remodeling) – tworzenia i niszczenia (resorpcji). „Stara” często uszkodzona tkanka kostna zastępowana jest przez „nową”. Proces remodelingu trwa przez całe życie, z różną intensywnością. Około 2-10% masy kostnej podlega wymianie w ciągu roku, w skali całego układu kostnego.

Stosunek ilości kości tworzonej do niszczonej nazywamy całkowitą masą kostną.

Szczytową masę kostną osiągamy w wieku około 30 roku życia. W związku z tym, w okresie dzieciństwa, poprzez dojrzewanie oraz w trzeciej dekadzie życia, przeważają procesy kościotworzenia. W tym okresie powinniśmy zadbać, żeby nasze dzieci mogły osiągnąć jak najwyższą szczytową masę kostną, między innymi przez prawidłowe odżywianie (dieta bogata w mleko, nabiał, ryby) oraz codzienną aktywność fizyczną.

Szczytową masę kostną dziedziczymy genetycznie.

Po 40-45 roku życia zaczynają przeważać procesy kości niszczenia, w wyniku czego następuje stopniowy ubytek masy kostnej (mineralnej gęstość kości). Tempo ubytku masy kostnej jest uwarunkowane osobniczo, jednakże liczne kliniczne czynniki ryzyka wewnętrzne i zewnętrzne mogą je modyfikować poprzez przyspieszenie tempa ubytku mineralnej gęstości kości.

Tempo ubytku masy kostnej bardzo szybko przyspiesza u kobiet w okresie po menopauzie zarówno fizjologicznej jak i chirurgicznej. Szybkość utraty mineralnej gęstości kości u kobiet w okresie pomenopauzalnym szacuje się na około 2-3 % rocznie. Oczywiście staje się więc, że od kilku do kilkunastu lat po menopauzie praktycznie każda kobieta zachoruje na osteoporozę, co będzie zagrażało wystąpieniu złamań osteoporotycznych (niskoenergetycznych).

Zdrowa kość:

Zbudowana jest
z dwóch warstw:

- Kość zbita
- Kość gąbczasta

Silne czynniki ryzyka:

- przedwczesna menopauza
- nieregularne miesiączki
- mała szczytowa masa kostna
- menopauza
- leczenie glikokortykosteroidami
- Reumatoidalne Zapalenie Stawów
- Cukrzyca typu I (insulinozależna) oraz w mniejszym typu II.
- choroby tarczycy
- nowotwory
- wcześniejsze przebyte złamania

Pozostałe czynniki ryzyka:

- tytoń
- alkohol
- niska podaż wapnia i witaminy D
- brak aktywności fizycznej

Kto może zachorować na osteoporozę:

Zachorować może każdy!

**Szczególnie narażone są
starsze kobiety,
zwłaszcza Azjatki
i Europejki rasy białej.**

**JEŚLI MATKA W STARSZYM WIEKU ZŁAMAŁA BIODRO = RYZYKO WZRASTA
DWUKROTNIE**

Objawy choroby:

Osteoporoza przebiega bezobjawowo i wywołuje objawy bólowe, gdy wystąpi złamanie osteoporotyczne (niskoenergetyczne).

Najczęstsze złamania występujące w przebiegu osteoporozy to złamania:

- Kości nadgarstka
- Kręgów kręgosłupa
- Bliższego końca kości udowej (szyjki kości udowej)

oraz:

- miednicy
- przedramienia (kość promieniowa, kość łokciowa)
- kość ramienna

ZŁAMANIA BLIŻSZEGO KOŃCA KOŚCI UDOWEJ (SZYJKI KOŚCI UDOWEJ SĄ BARDZO POWAŻNE W SKUTKACH)

Około 5% pacjentów w ciągu roku od złamania bliższego końca kości udowej (szyjki kości udowej) umiera w wyniku powikłań.

Około 50% pacjentów ze złamaniami bliższego końca kości udowej (szyjki kości udowej) ma problemy z samodzielnym poruszaniem się.

BRAK WCZESNYCH OBJAWÓW CHOROBY = ISTOTNOŚĆ DIAGNOSTYKI !!!

Diagnostyka osteoporozy:

1. Badanie podmiotowe - szczegółowo zebrany wywiad pozwala uchwycić czynniki ryzyka
2. Badanie przedmiotowe – np. ocena sylwetki pacjenta
3. Badanie densytometryczne – ZŁOTY STANDARD W DIAGNOSTYCE OSTEOPOROZY

Badanie densytometryczne jest obecnie podstawowym badaniem umożliwiającym rozpoznanie osteoporozy. Densytometria jako metoda obrazowania jest badaniem dokładnym i precyzyjnym (mierzy masę kostną z dokładnością do 1%). Jest badaniem bezpiecznym, dawka promieniowania rentgenowskiego jest 30-krotnie niższa niż przy badaniu radiologicznym klatki piersiowej. Dawka promieniowania jest równoznaczna z dawką promieniowania tła czyli z dawką promieniowania jaką otrzymujemy w życiu codziennym z promieniowania kosmicznego (w skład widma promieniowana wchodzi promieniowanie rentgenowskie) oraz z promieniowania pierwiastków promieniotwórczych skorupy ziemskiej (pierwiastki promieniotwórcze wchodzące w skład skorupy ziemskiej emitują promieniowanie jonizujące).

Badanie densytometryczne podstawowe: badanie odcinka lędźwiowego kręgosłupa oraz bliższego końca kości udowej (szyjki kości udowej).

Badanie densytometryczne rozszerzone: badanie odcinka lędźwiowego kręgosłupa oraz obu bliższych końców kości udowej (szyjek kości udowych).

4. Badanie biochemiczne krwi i moczu – m.in. ocena poziomu witaminy D oraz wapnia
5. Badanie radiologiczne (RTG) – wykrywa zmiany osteoporotyczne dopiero gdy ubytek tkanki kostnej wynosi 30% - nie stanowi podstawy do rozpoznania osteoporozy (gdy w badaniu RTG opisano zmiany osteoporotyczne, należy zweryfikować to w badaniu densytometrycznym), chyba, że istnieje niemożność wykonania densytometrii (endoprotezy stawów biodrowych, wertybroplastyki - cementowanie kręgosłupa etc.)
6. Badanie densytometryczne innych kości niż odcinek lędźwiowy kręgosłupa i bliższego końca kości udowej - kość promieniowa oraz kość piętowa = badania przesiewowe = **zawsze należy zweryfikować diagnozę w badaniu densytometrycznym podstawowym!**

Kto powinien zgłosić się do lekarza:

- przedwczesna menopauza
- brak miesiączki
- niedobór hormonów płciowych u mężczyzn
- doustne leki steroidowe
- nadczynność tarczycy, przytarczyc
- choroby jelit
- anoreksja
- ciężkie choroby nerek lub wątroby
- mała masa ciała
- złamanie biodra u rodziców
- Reumatoidalne Zapalenie Stawów

Osteoporoza wymaga rozpoznania przez lekarza!

Cele leczenia:

- zapobieganie utracie masy kostnej
- zapobieganie złamaniom osteoporotycznym

Działania profilaktyczne:

- aktywność fizyczna = minimum 30 minut spaceru, 4 razy w tygodniu = **WZMACNIA KOŚCI**
- sposób żywienia = dużo produktów spożywczych zawierających wapń oraz witaminę D = nabiał, ryby etc.
- suplementacja witaminy D oraz wapnia (jeśli nie ma przeciwwskazań do przyjmowania preparatów wapnia) w okresach jesienno-zimowych (wrzesień – kwiecień)
20% witaminy D dostarczanej jest z pożywienia, 80% jest syntezowanej w skórze pod wpływem promieni słonecznych !!!
- utrzymanie prawidłowej wagi ciała – BMI 19-25
- unikanie upadków
- unikanie palenia tytoniu oraz alkoholu

Dzienne zapotrzebowanie na **wapń**:

- Dzieci **800 – 1200 mg**
- Młodzież **1200 mg**
- Dorośli **1000 mg**
- Kobiety w ciąży i karmiące **1200 – 1500 mg**
- Kobiety po menopauzie **1500 mg**
- Osoby po 65 roku życia **1200 – 1500 mg**

Wapń najlepiej dostarczać organizmowi z diety, czyli poprzez spożywanie produktów spożywczych zawierających wapń. Włączenie suplementacji wapnia oraz jego dawka należy do decyzji lekarza, który ustala indywidualne postępowanie dla każdego pacjenta.

Suplementacja **witaminy D3**:

- U osób dorosłych oraz w wieku powyżej 65 roku życia, zaleca się suplementację w dawce 800-**2000** IU (j.m.) zależnej od masy ciała, od września do kwietnia;
- Jeśli osoby dorosłe nie są w stanie dostarczyć odpowiedniej ilości witaminy D3 w okresie letnim, powinny przyjmować ją przez cały rok, w dawce 800-**2000** IU (j.m.);
- Osoby w wieku powyżej 65 roku życia, powinny przyjmować witaminę przez cały rok w dawce 800-**2000** IU (j.m.) z powodu zmniejszonej skuteczności syntezy witaminy w skórze;

- Dzieci i nastolatki (1-18 rok życia) powinny przyjmować witaminę w dawkach 600-1000 IU (j.m.) w zależności od masy ciała w okresie od września do kwietnia lub przez cały rok, jeśli nie możemy zagwarantować odpowiedniej podaży witaminy w okresie letnim – **decyduje pediatra!**

Suplementację witaminy D3 w dawkach profilaktycznych można suplementować według zaleceń powyżej. Natomiast u pacjentów z rozpoznaną osteoporozą oraz włączonym leczeniem, dawkę terapeutyczną witaminy D3 ustala indywidualnie dla każdego pacjenta lekarz prowadzący. NIE NALEŻY samemu stosować dziennie, większych dawek witaminy D3 niż 2000 j.m. (IU).

Przykładowe produkty spożywcze zawierające wapń (1 gram czyli 1000 mg = dzienne zapotrzebowanie na wapń u osób dorosłych):

Zawartość wapnia w miarach domowych wybranych produktów spożywczych		
Produkt spożywczy	Ilość	Zawartość wapnia (mg)
mleko 1,5%	duża szklanka (1/4 litra)	300
mleko 3,2%	duża szklanka (1/4 litra)	295
jogurt owocowy	opakowanie (175 g)	231
kefir	opakowanie (175 g)	180
ser żółty	plaster (20 g)	106-173
fasola	1/2 szklanki (80 g)	130,4
serek waniliowy homogenizowany	opakowanie (150 g)	127,5
szczypiorek	pęczek (100 g)	97
ser twarogowy	plaster (50 g)	48

Suplementacja w profilaktyce i leczeniu osteoporozy

Profilaktyka osteoporozy:

Witamina D3:

1. Wytyczne z 2013 roku – 2000 j.m. dziennie w trakcie jedzenia (powyżej 60 roku życia przez cały rok; między 18 a 60 rokiem życia – od września do kwietnia);
2. Zalecenia z 2015 roku – 4000 j.m. dziennie w trakcie posiłku (powyżej 60 roku życia przez cały rok; między 18 a 60 rokiem życia – od września do kwietnia)

Witamina K2 (MK-7 – menachinon)

1. 75/100 µg dziennie w trakcie posiłku przez cały rok. W przypadku przyjmowania leków przeciwzakrzepowych należy skonsultować się z lekarzem rodzinnym !

Leczenie osteoporozy:

Witamina D3:

1. Dawka ustalana indywidualnie przez lekarza prowadzącego, która wynosi powyżej 4000 j.m. dziennie w trakcie posiłku, zależne od poziomu witaminy D3 w surowicy. Dlatego nie wolno samemu zwiększać dawki witaminy, tylko wg zaleceń lekarza prowadzącego.
2. Witamina K2 – podobnie jak z witaminą D3, dawkę ustala indywidualnie lekarz prowadzący !